

ขุดคลองเบี่ยงน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชกับ การสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย*

DIGGING A DIVERSION CANAL TO PAINT THE PROBLEM OF FLOODING IN THE CITY OF NAKHON SI THAMMARAT AND CREATING INFORMATION TO COLLECT FOR STAKEHOLDERS

วัลภา พุทธพฤกษ์, ไพรัตน์ ฉิมหาต*, ดิเรก นุ่นกล้า, ณิชารีย์ ปรีชา, พระปลัดธันวา วิชากร

Wanpha Phuttapruk, Pairat Chimhet, Direk Nunklam, Nicharee Preecha, Phra Palad Thanwa Wichakara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: pairat.chi@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำ ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว 3) เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่คลายปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว การเชื่อมต่อการแก้ปัญหาตามข้อเสนอของโครงการย่อยอื่นๆในชุดโครงการ และ 4) เพื่อดำเนินการนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 175 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน การดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจที่ค่อยเปลี่ยนกันมาตามยุคของการพัฒนา 2) หากโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจะส่งต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชนและมีผลกระทบต่อบริบทต่างๆ นั้นมีความเสียหายมากกว่าที่ภาครัฐประเมิน 3) ศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี

* Received December 22, 2022; Revised January 12, 2023; Accepted February 6, 2023

และเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและเรียนรู้เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง 4) การนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางในการนำความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยไปสู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น การขับเคลื่อนข้อมูลของชาวบ้านในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ

คำสำคัญ: ขุดคลองเบี่ยงน้ำ, ปัญหาน้ำท่วม, นครศรีธรรมราช

Abstract

This research has the objectives of research consisting of 1) to study the conditions of the environment. and livelihoods of people in the community today, such as the household economy food security sociocultural life Wisdom for Lives Operate in accordance with current government guidelines 3) to study the potential of related communities in relieving flood problems in Nakhon Si Thammarat. and the conditions that create such potential Connecting to the proposed solutions of other sub-projects in the project series, and 4) to carry out the transfer of knowledge from items 1-3 to the public and relevant government agencies. as action research using interviews and focus groups. From a group of 175 key informants, including people in the affected area. and groups that play an important role in decision-making. used for descriptive content analysis The results of the research revealed that 1) the livelihood of people in the current community living according to the economic conditions that gradually change according to the development era 3) The potential of strong and united communities Unity and generosity have the potential to be self-reliant and learn to adapt to changes; 4) bringing knowledge from items 1-3 to the public and relevant government agencies found Guidelines for bringing knowledge discovered from research to the public and relevant agencies Driving information of villagers in upstream, midstream, and downstream areas.

Keywords: digging a diversion canal, flood problem, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ปี พ.ศ. 2554 เกิดอุทกภัยรุนแรงซึ่งเกิดขึ้นระหว่างฤดูมรสุมในประเทศไทย เกิดผลกระทบครอบคลุมทั้งประเทศ มีราษฎรได้รับผลกระทบมากกว่า 12.8 ล้านคน ธนาคารโลก ประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท และจัดให้เป็นภัยพิบัติครั้งที่สร้างความ

เสียหายมากที่สุดเป็นอันดับสี่ของโลก จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดใหญ่ในภาคใต้จึงเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยครั้งนั้นอย่างมาก (ชาฮีดา วิริยาทร และภัททา เกิดเรือง, 2560) และหลังจากปีนั้นในภาคใต้มักจะเกิดอุทกภัยขึ้นเรื่อยๆ และจังหวัดนครศรีธรรมราชก็จะมีพื่นจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2560 และ พ.ศ.2561 ก็เกิดน้ำท่วมรุนแรงอีกและส่งผลกระทบต่อชุมชน และเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราช (สุรีย์ เรืองมณี, 2559) พื้นที่ในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช เมื่อฝนตกหนักในปี พ.ศ. 2554 พ.ศ.2560 และ พ.ศ. 2561 ระดับน้ำในคลองทั้งห้าสายดังกล่าว ไหลเข้าเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช บ่าล้นตลิ่งและมีระดับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ท่วมพื้นที่ชุมชนรอบนอกและในเขตเทศบาลเป็นบริเวณกว้าง ถนนสายหลักในเขตเทศบาลมีน้ำบ่าล้นข้ามเป็นช่วง ๆ รวมทั้งถนนในซอยต่างๆ ซึ่งเป็นที่ลุ่ม มีน้ำท่วมขัง 0.50 – 0.80 ม. (ธีรพันธ์ จันทรทอง และคณะ, 2564) จากตัวอย่างสถิติข้อมูลน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2554 มีการคาดการณ์ว่าสถานการณ์น้ำท่วมเมืองจะมีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ ที่ผ่านมาเขตเทศบาลนครศรีธรรมราชมักประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม เมื่อเกิดฝนตกชุกและติดต่อกัน 2-3 วัน ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่พายุดีเปรสชันหรือพายุไต้ฝุ่นก็ตาม โดยมีพื้นที่เสี่ยงภัยในเขตเทศบาลประมาณ 13 พื้นที่ ที่อาจเกิดน้ำท่วมฉับพลันจากน้ำล้นตลิ่ง น้ำป่าไหลหลาก และน้ำทะเลหนุนจนทำให้เกิดสภาพน้ำท่วมขัง (สถานีวิจัยต้นน้ำ, 2557)

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 10 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้เสนอโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติจากลำนน้ำ เมื่อฝนตกหนักบริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราชทำให้น้ำมีปริมาณมากไหลลงคลองต่างๆ ผ่านตัวเมือง ทำให้น้ำท่วมตัวเมือง ทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้ทะเลหรืออ่าวไทย โดยกรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาดำเนินการศึกษาความเหมาะสมจนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2545 โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ “เพื่อบรรเทาอุทกภัยที่เกิดจากปริมาณน้ำท่วมที่ไหลผ่านตัวเมืองนครศรีธรรมราชและพื้นที่ข้างเคียงไม่ให้เข้าไปท่วมพื้นที่ในเขตชุมชนและเขตเศรษฐกิจ” โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชตามที่กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอรัฐบาลนั้นมี 2 กิจกรรมหลัก คือ 1. ขุดคลองขึ้นมาใหม่ ความยาวประมาณ 18.64 กิโลเมตร กว้างประมาณ 150 เมตร โดยมีคลองย่อยจำนวน 3 คลอง 2. ปรับปรุงคลองธรรมชาติ หรือขุดขยายคลองธรรมชาติความยาวประมาณ 5.90 กิโลเมตร จำนวน 2 คลอง คือ คลองวังวัว กับคลองหัวตรุด (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2557)

เมื่อปลายปี พ.ศ.2555 กรมชลประทานได้เข้ามาติดป้ายประกาศในพื้นที่ตำบลไชยมன்றิ ว่าถูกโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำตัดผ่าน และจะเวนคืนที่ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ซึ่งการดำเนินโครงการดังกล่าวไม่ได้ผ่านเวทีประชาคมหรือผ่านการรับรู้ของชาวบ้านแม้แต่

น้อย หลังจากนั้นได้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาปักหลักป้ายสี่เขตก่อสร้าง โดยที่ไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าเช่นกัน หลังจากนั้นชาวบ้านจำนวน 60 คน ได้ทำหนังสือร้องทุกข์ต่อผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ตำบลไชยมนตรี ผู้ใหญ่บ้านได้ยื่นหนังสือต่อไปยังจังหวัด และทางจังหวัดได้แจ้งกลับมามีได้แจ้งไปยังชลประทานที่ 15 แล้ว หลังจากนั้นชลประทานได้มาทำเวทีประชาคมซึ่งชาวบ้านไม่เห็นด้วย แต่ข้อสรุปกลับถูกเปลี่ยนเป็นว่าชาวบ้านเห็นด้วยแต่ยังติดอยู่ที่ค่าเวนคืนที่ดิน หลังจากนั้นเรื่องเงียบไป แต่ต่อมาในปี พ.ศ.2558 ได้ทราบว่างบประมาณในการก่อสร้างมีจำนวน 6,500 ล้านบาท ต่อมาปี พ.ศ. 2559 การอนุมัติโครงการเป็น 9,580 ล้านบาท (กรมชลประทาน, 2559)

หลังจากนั้นชาวบ้านตำบลไชยมนตรี และตำบลบางจาก ได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มปกป้องสิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมขึ้น และได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และหลังจากนั้นได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมชลประทาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ยังไม่มีการยกเลิกโครงการฯ ต่อมาทางกลุ่มได้ยื่นข้อเสนอให้มีการทบทวนและชะลอโครงการฯ ต่อรัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการยื่นหนังสือคัดค้านดังกล่าว ทางราชการไม่ได้ตอบคำถามใดๆ และยังมีข่าวอย่างต่อเนื่องว่าทางราชการกำลังจะดำเนินโครงการ กลุ่มชาวบ้านได้ปรึกษากันแล้วเห็นว่าหากยังดำเนินการคัดค้านแบบเดิมคงจะนำไปสู่ความขัดแย้งกันมากขึ้น และก็ไม่แน่ว่าผลจะเกิดขึ้นอย่างไร น่าจะเปลี่ยนวิธีดำเนินการใหม่ที่ชาวบ้านจะมั่นใจได้ว่าถึงจะเกิดอะไรขึ้นปัญหาของชาวบ้านจะได้รับการดูแล แนวทางของชาวบ้านจึงปรับไปสู่การขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับทางราชการ โดยขอให้ฟังเหตุผลให้รอบด้าน ดังนั้นแนวทางเคลื่อนไหวของชาวบ้านจึงไปในแนวที่จะเสนอให้ทางราชการได้เห็นถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านทุกแง่มุม พร้อมทั้งเสนอให้เห็นว่าจะใช้ศักยภาพของพื้นที่ช่วยคลี่คลายสถานการณ์น้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชในแง่มุมไหนได้บ้าง ในขณะที่ทางชุดโครงการจะเสนอทางเลือกอื่นให้ทางราชการพิจารณาเพิ่มเติม ด้วยวิธีคิดดังกล่าวนี้หมายถึงว่า **ประการแรก** หากทางราชการเห็นข้อมูลทั้งในมุมที่เป็นความเดือดร้อนของชาวบ้าน และในมุมที่เห็นทางเลือกอื่นที่จะไม่สร้างผลกระทบแก่ชาวบ้าน แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกใหม่ดังกล่าว หากทางเลือกออกมาอย่างนี้จะถือว่าดีกับทุกฝ่าย คือ ทางราชการก็สามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชได้ ในขณะที่ชาวบ้านก็ไม่เดือดร้อน **ประการที่สอง** หากทางราชการใช้วิธีการผสมผสาน เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด ก็ถือว่ายังเป็นทางออกที่ดีกว่าจะเดินหน้าไปแบบไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชาวบ้าน **ประการที่สาม** หากทางราชการยังเดินหน้าตามโครงการเดิม ทางราชการก็ควรจะได้ทราบล่วงหน้าว่าชาวบ้านจะเดือดร้อนอย่างไร และทางราชการและชาวบ้านจะได้ร่วมมือกันคลี่คลายความเดือดร้อนตั้งแต่ต้น

ชาวบ้านเสนอแนวทางดังกล่าวต่อทางจังหวัด ซึ่งทางราชการก็ออกตัวเช่นเดียวกับที่แสดงออกต่อโครงการอื่นๆ คือหากชาวบ้านสามารถทำให้สังคมเห็นด้วย และหน่วยงานผู้บังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นไปไม่ขัดข้อง ทางจังหวัดก็ยินดี เพราะทางจังหวัดก็อยากหาทางออกที่ไม่สร้างความขัดแย้งระหว่างทางราชการกับประชาชนอยู่แล้วกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ตระหนักดีว่าการที่จะทำให้ทางราชการหันมาคุยกับชาวบ้านและพิจารณาข้อมูลของชาวบ้าน ข้อมูลดังกล่าวต้องมีความสมบูรณ์และเชื่อถือได้ ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ต้องสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดสถานการณ์ของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการจะทำให้กระบวนการดังกล่าวทั้งในส่วนของการศึกษาข้อมูลและการสร้างการมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเปียงน้ำ (Floodway) ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
3. เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่ปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว การเชื่อมต่อการแก้ปัญหาตามข้อเสนอของโครงการย่อยอื่นๆในชุดโครงการ
4. เพื่อดำเนินการนำความรู้จากข้อ 1- 3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสร้างเวทีการพูดคุยและตัดสินใจร่วมกัน การสร้างกลไกเชิงสถาบัน ที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมปรึกษาหารือกันด้วยความรู้ที่หลากหลายและร่วมกันตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสร้างเวทีการพูดคุยและตัดสินใจร่วมกัน การสร้างกลไกเชิงสถาบัน ที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมปรึกษาหารือกันด้วยความรู้ที่หลากหลายและร่วมกันตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเหมาะสม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำ (ตำบลกำโลน, ตำบลท่าดี) จำนวน 20 คน 2) ประชาชนในพื้นที่กลางน้ำ (ตำบลกำแพงเขา, ตำบลไชยมนตรี, ตำบลนาสารและตำบลช้างซ้าย) จำนวน 20 คน และ 3) ประชาชนในพื้นที่ปลายน้ำ (ตำบลท่าเรือ, ตำบลบางจาก, ตำบลคลอง

น้อย,และเทศบาลเมืองปากพั่น) จำนวน 20 คน และกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ 55 คน ประกอบด้วย 1) ข้าราชการ (ที่มีใช้สังกัดกรมชลประทาน) จำนวน 5 คน 2) ข้าราชการกรมชลประทาน จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการ จำนวน 5 คน 4) คณะกรรมการติดตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 5 คน 5) นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ,สมาชิก สท. จำนวน 5 คน 6) กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน 7) นักธุรกิจ จำนวน 5 คน 8) กลุ่มองค์กรต่าง ๆ จำนวน 5 คน และ 9) ภาวประชาสังคม จำนวน 10 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนพื้นที่ต้นน้ำ จำนวน 20 คน 2) ประชาชนพื้นที่กลางน้ำ จำนวน 20 คน และ 3) ประชาชนพื้นที่ปลายน้ำ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 175 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำโครงการ

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต พบว่า ในปัจจุบันแม้ไม่มีโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สภาพการณ์ดำรงชีวิตของผู้คนชุมชนก็สามารถดำรงอยู่ได้ ภายใต้บริบทของการปรับตัว การเรียนรู้ของชุมชนเอง ที่สั่งสมองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการดำรงชีพมาเป็นตลอดระยะเวลายาวนาน สภาพการณ์ดำรงชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้ความสนใจศึกษาน้อยมากเท่าที่ปรากฏในรายงานการศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช ของกรมชลประทานปี 2559 ไม่ได้พูดถึง หรือให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนแต่อย่างใด ซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่เป็นข้อค้นพบ

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเปียงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พบว่า หากโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชน ดังนี้

2.1 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หากมีการสร้างคลองเปียงน้ำจะให้น้ำออกจากกระบอกอย่างรวดเร็วทำให้พื้นที่ด้านล่างแห้ง ในช่วงหน้าแล้งเมื่อน้ำบริเวณต้นน้ำเจอแรงดึงดูดลงไประดับล่าง ป่าไม้ต้นน้ำที่ทำหน้าที่เก็บน้ำไว้ในช่วงหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเขามีน้ำที่ปล่อยน้ำออกมาให้ไหลลงสู่ลำคลองเมื่อน้ำในคลองลดลง นี่คือการระบบนิเวศของป่า เมื่อป่าไม้ต้องปล่อย

น้ำออกมาเรื่อยๆ เพราะน้ำในคลองแห้งหมดในช่วงหน้าแล้ง ปากก็จะเสื่อมโทรมต้นไม้ก็จะตาย เพราะต้นไม้ที่ปล่อยน้ำลงสู่ลำคลอง ลำห้วย ไม่ได้มีเฉพาะไม้ป่าอย่างเดียว ไม้ผลอย่างมังคุดทุเรียน และไม้อื่นๆ ก็จะปล่อยน้ำออกมาเช่นกัน แล้วก็จะทำให้ความชื้นหมดไป เมื่อเขาหมดน้ำในลำต้นเขาก็จะตายในที่สุด ที่ผ่านมามทุกปีก็จะมีไม้ผลในสวนของชาวบ้านตาย เพราะการขาดน้ำ นอกจากผลไม้ตายแล้ว ชาวบ้านก็ไม่สามารถปลูกทดแทนได้ ต้องรอจนถึงช่วงฤดูฝนอีกครั้ง และถึงแม้จะปลูกทดแทนแต่กว่าเขาจะเติบโต เหมือนต้นไม้เดิมก็ต้องใช้เวลาในการดูแล เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา ในการซ่อมแซม แล้วสิ่งที่ตามมาเมื่อเกิดภาวะภัยแล้ง ทำให้อากาศร้อนเพิ่มขึ้น น้ำในลำคลองก็ระเหยไปในอากาศมากขึ้น อากาศที่เคยเย็นสบายที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ อนาคตทำให้ป่าไม้ลดลง ระบบนิเวศที่เคยเกื้อกูลกันก็จะหายไปจากชุมชน

2.2 ผลกระทบความมั่นคงด้านอาหาร สัตว์น้ำเช่น ปลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ เช่น ปลาเงาะ (ปลาพลวง) และ ปลาอื่นๆ ก็จะว่ายไปกับกระแสน้ำและไปต่อถึงพื้นที่ปลายน้ำ และเมื่อว่ายลงไปถึงคลองที่ขุดใหม่ ซึ่งเป็นคลองคอนกรีตและลึกลง เมื่อฝนหยุดตกน้ำในคลองก็จะลดลงเร็วมากเมื่อน้ำลดลงเร็วปลาก็ไม่สามารถที่ว่ายกลับขึ้นมาบนต้นน้ำได้อีก และปลาเหล่านั้นก็จะสูญพันธุ์ไปในที่สุด เพราะพื้นที่ปลายน้ำระบบนิเวศไม่เหมาะสมกับปลาเหล่านั้นซึ่งเป็นปลาที่อาศัยน้ำสะอาด และมีการไหลเวียนของน้ำตลอดเวลา คือต้องมีออกซิเจนในการไหลของน้ำ ซึ่งพื้นที่ปลายน้ำจะเป็นน้ำนิ่ง สุดท้ายปลาเหล่านี้ไม่สามารถวางไข่ และขยายพันธุ์ได้แล้วสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ต้นน้ำ พืชผักในลำคลอง เช่น จำพวกบอนต่างๆ ผักหนาม ผักบุ้ง ต้นไม้ที่อยู่ข้างคลองหรืออยู่ในคลองอย่างต้นมะเดื่อ น้ำผึ้งซึ่งเป็นอาหารของคน นก ปลา ก็จะหมดไป

2.3 ผลกระทบด้านชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ทุกปีของชุมชนต้นน้ำก็จะมีการจัดงาน การกว่นข้าวยาโค หรือประเพณีทำบุญเดือน 3 ในวันขึ้น 8 ค่ำและมีการทำบุญให้กับอดีตเจ้าอาวาสที่เคยมีพระคุณกับชุมชนมาตั้งแต่สมัยอดีต ปัจจุบันลูกหลานก็ยังสืบทอดประเพณีนี้มาทุกปี และในการจัดงานดังกล่าวก็จะมีคนนำ เรือเหินือ มาลงแม่น้ำคลองท่าดี ให้ลูกหลานคนในชุมชนได้รำลึกถึง วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของบรรพบุรุษ ว่าเรือเหินือมีความสำคัญอย่างไรกับการใช้ชีวิตของคนในรุ่น ปู่ ย่า ตา ทวด ของเขา และให้เด็กได้ทำกิจกรรมโดยการลงไปในน้ำ พายเรือ ที่ลอยลำอยู่ในลำคลอง ปีนี้ล่าสุด ขึ้น 8 ค่ำเดือน 3 น้ำในคลองลดลงเหลือน้อยมากไม่สามารถนำเรือมาลงในคลองให้เด็กได้รำลึกอีก อีกหนึ่งประเพณีของคนต้นน้ำที่ได้สืบทอดกันมา คือการชักเรือพระทางน้ำ ในวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 คือวันออกพรรษาของทุกปี ชาวบ้านต้นน้ำได้ทำการชักเรือพระทางน้ำ ณ วัดเสมา ประเพณีนี้ปัจจุบันมีเพียงพื้นที่เดียวในโลกที่ยังสามารถรักษาไว้ได้ เป็นประเพณีที่มีการรวมจิตใจของคนต้นน้ำให้เป็นหนึ่งเดียวทั้ง 2 ตำบล ถ้าหากมีโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำเกิดขึ้น น้ำเต็ด (น้ำซึมลงใต้ทราย) ไปสู่ด้านล่างหมด ประเพณีการล่องเรือเหินือ ประเพณีการชักพระทางน้ำ ก็จะหายไปจากชุมชน เพราะในขณะที่

ยังไม่ได้ดำเนินโครงการดังกล่าว พื้นที่ต้นน้ำยังเจอผลกระทบ เรื่องของน้ำซึมลงใต้ทราย หรือ ภาวะ น้ำเต็ดดังที่กล่าวมา

2.4 ผลกระทบด้านการดำรงชีวิต การเวนคืนที่ดินเพื่อขุดคลองเบี่ยงน้ำใหม่ 3 สาย นอกจากจะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ระบบนิเวศที่ส่งผลแก่การดำรงชีพของประชาชนโดยรวมแล้ว ยังไปสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนที่ต้องถูกเวนคืนที่ดินโดยไม่จำเป็น เพราะต้องถูกอพยพ ย้ายถิ่นฐานที่เคยอยู่อาศัยประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวมาแต่บรรพบุรุษ จะไปหาแหล่งที่อยู่ และประกอบอาชีพใหม่ มิใช่เรื่องที่จะกระทำได้ง่ายในโลกปัจจุบัน ความมีคุณค่าที่ถูกปลูกฝังยังรากลึกลงไปถึงจิตวิญญาณของลูกหลานในการรักถิ่นฐานบ้านเกิดจะถูกทำลายไปสิ้น ทั้งจะมีผลต่อไปถึงมิติของความสงบสุขในครอบครัว ในสังคมและอื่น ๆ อีกมาก จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่จะต้องมีการทบทวนโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช

2.5 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ชาวบ้านในชุมชนต้นน้ำมีอาชีพด้านเกษตรกรเป็นเป็นหลัก ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่จำนวนประมาณ 3,500 ครัวเรือน และมีรายได้ต่อครัวเรือนอยู่ที่ประมาณ 170,000 – 220,000 บาท คิดเป็นรายได้ทั้งหมดประมาณ 700 ล้านบาทต่อปี

2.6 มูลค่าความเสียหายหากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการพื้นที่ได้รับผลกระทบในการดำเนินการของโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย พื้นที่ตำบลไชยมนตรี ตำบลท่าเรือ ตำบลบางจาก ตำบลช้างซ้าย ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม มีพื้นที่ได้รับผลกระทบประมาณ 2,600 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบประมาณ 142 ครัวเรือน ทั้งนี้ไม่มีการระบุมูลค่าความเสียหายของพื้นที่ต้นน้ำ ได้แก่ ตำบลกำโลน ตำบลท่าดี ตำบลกำแพงเซรา และพื้นที่ปลายน้ำ ได้แก่ ตำบลคลองน้อย (บ้านแสงวิมาน) เทศบาลเมืองปากพั่น และจากสถิติข้อมูลที่ปรากฏในรายงานของคณะทำงานศึกษาจัดทำรายงานวางโครงการและออกแบบรายละเอียดโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เดือนกันยายน 2559 ของกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยในอดีต ปี 2554 ทั้ง 23 อำเภอรวมเป็นเงิน 2,300 ล้านบาท (สองพันสามร้อยล้านบาทถ้วน) หากคิดเฉลี่ยแต่ละอำเภอ ตกอยู่ที่อำเภอละ 100 ล้านบาท (หนึ่งร้อยล้านบาทถ้วน)

3. ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่คลายปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว พบว่า ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่คลายปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ชุมชนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชและเงื่อนไขที่ทำให้แต่ละพื้นที่มีศักยภาพที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของชุมชนในภาพรวม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ศักยภาพของชุมชนในการคลี่คลายปัญหา

4. การนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางในการนำความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยไปสู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น การขับเคลื่อนข้อมูลของชาวบ้านในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อให้หน่วยงานราชการและสาธารณชนทั่วไปได้รับทราบไม่ได้รับการสนองตอบจากสื่อในท้องถิ่นเพราะว่าโครงการคลองเปียงน้ำหน่วยงานราชการโดยเฉพาะผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชคือนายจำเริญ ทิพยพงศ์ธาดา ได้ขับเคลื่อนอย่างเต็มที่ทำให้เกิดการเกรงใจทั้งสื่อและหน่วยงานราชการ อีกประการหนึ่งก็คือหน่วยงานราชการต้องทำตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัด ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องหาหนทางในการสื่อสารให้สาธารณะและรัฐบาลได้ทราบข้อมูลอีกด้าน การขับเคลื่อนของชาวบ้านในนามภาคประชาชนมีการขับเคลื่อนตลอดมาตั้งแต่ชาวบ้านเริ่มรู้ว่าจะมีโครงการคลองเปียงน้ำภายใต้ชื่อ โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตามเมื่อชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้ทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในเชิงวิชาการภายใต้โครงการชุดชื่อว่า โครงการความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมกับการดำเนินการโครงการพัฒนาในท้องถิ่น โดยมีโครงการย่อย 4 โครงการคือ 1) โครงการชุดคลองเปียงน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชกับการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) โครงการการสร้างความรู้และความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาที่จะเกิดจากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ : กรณีศึกษาชุมชนสองฝั่งคลองและสายน้ำก่อนถึงโครงการชุดคลองเปียงน้ำ 3) โครงการการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อชุมชน : กรณีศึกษาโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองละไม 4) โครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางกับผลกระทบต่อประชาชนและทางออกของปัญหา ในช่วงที่

ชาวบ้านกำลังทำวิจัยดังกล่าวอยู่ก็ได้มีการขับเคลื่อนข้อมูลสู่สาธารณะเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า ชาวบ้านได้พยายามขับเคลื่อนโดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อที่จะส่งข้อมูลความเดือดร้อนและแนวทางการแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานรัฐและสาธารณะ ได้รับทราบผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการประสานภาคีความร่วมมือกับกลุ่มภาคีต่างๆ การจัดอบรมนักสื่อสารชาวบ้าน การเข้าร่วมเวทีที่หน่วยงานราชการจัด การทำหนังสือยื่นต่อกรรมการฝ่ายต่างๆ ของสภาผู้แทนราษฎร การเข้าร่วมเวทีสาธารณะที่องค์กรเอกชนจัดขึ้น

5. แนวทางแก้ไขปัญหาทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชในมุมมองของชาวบ้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อเสนอแนะของชุมชนในการแก้ปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราช

ที่	ข้อเสนอแนะของชุมชนในการแก้ปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราช	ความถี่	ร้อยละ
1.	การขยายและขุดลอกคลองเดิมที่มีอยู่แล้วตามแนวพระราชดำริ	47	78.33
2.	ขุดลอก ขยาย ขุดลอกเดิมในเขตตัวเมืองนครศรีธรรมราชใหม่	47	78.33
3.	สร้างฝายมีชีวิต เพื่อเป็นการชะลอน้ำ	45	60.00
4.	สร้างแก้มลิง หรือหลุมขนมครกเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามจำเป็น ธนาครน้ำ	45	60.00
5.	การบังคับใช้กฎหมายกับคนที่รื้อลำแม่น้ำลำคลอง	43	71.66
6.	ผันน้ำไปเติมเต็มที่พรวนเครื่องและผันลงทะเลอ่าวไทยบริเวณอำเภอสทิงพระ	42	70.00
7.	ให้มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมสิ่งปลูกสร้างที่จะเกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่	37	61.66
8.	ทำอุโมงค์ผันน้ำ หรือคลองเล็กๆ เข้าพื้นที่เกษตร	21	35.00
9.	ขุดคลองทางปากตะวันตกของชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ในแนวเหนือ-ใต้ 1 สาย ระบายน้ำลงสู่ทะเลทางด้านทิศเหนือในจุดที่เหมาะสมให้พ้นจากอิทธิพลของกระแสน้ำที่ไหลขึ้นและดันเข้าสู่อ่าวปากพนัง	16	26.66
10.	ห้ามมิให้มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ให้แตกต่างไปจากสภาพเดิม โดยการถมที่ การปลูกสร้างบ้านเรือนให้ปลูกสร้างตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	9	15.00
11.	ยกระดับเป็นคันถนนรอบตัวเมืองนครศรีธรรมราช เป็นลักษณะวงแหวน เพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่ป้องกันได้	8	13.00

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต จากผลการวิจัยพบว่า การดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน การดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจที่ค่อยเปลี่ยนกันมาตามยุคของการพัฒนา ความต้องการใช้เงินในการดำรงชีวิตก็เพิ่มขึ้นชาวบ้านสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี การดำรงชีวิตและแนวคิด

ของชาวบ้านเปลี่ยนไป ปัจจุบันสายน้ำกับความมั่นคงด้านอาหาร หลังจากปี พ.ศ. 2505 เมื่อเกิดวาทภัย สายน้ำมีการเปลี่ยนแปลง น้ำในคลองลดลงประชากรเริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ ความต้องการด้านอาหารจึงมีเพิ่มขึ้นตามมา ชาวบ้านก็ยังใช้ชีวิตตามปกติคือการหาปลามากินได้ตามฤดูกาล สองฝั่งคลองยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีพืชผักให้หามาประกอบอาหารได้ ตามความต้องการของครอบครัว จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในพื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่สร้างผลกระทบให้กับชุมชนต้นน้ำเป็นอย่างมาก สายน้ำเปลี่ยนทิศทางเดินคลองกลายเป็นถนน ชุมชนกลายเป็นลำคลองลำน้ำตื้นเขิน ลำคลองกว้างขึ้น สองฝั่งคลองไม่มีผักไม่มีต้นไม้ให้ปลาได้เป็นที่อยู่อาศัยได้เป็นอาหาร ในคลองมีแต่ตะกอนทรายที่เพิ่มมากขึ้น สัตว์น้ำสูญพันธุ์หายไปเกือบหมด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ชาวบ้านไม่สามารถหาปลามากินได้อีก เครื่องมือในการหาปลาก็หมดไป น้ำในคลองแห้งหมดเกือบทุกปี ชาวบ้านจะเจอวิกฤติภัยแล้งหน้าแล้ง แล้งหนักมาก หน้าฝนน้ำท่วมหนัก บางปีหน้าฝน ฝนไม่ตกกลายเป็นหน้าแล้ง หน้าแล้งกลายเป็นหน้าฝน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงเศรษฐกิจในชุมชน

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากผลการวิจัยพบว่า หากโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจะส่งต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชนและมีผลกระทบต่อบริบทต่างๆ นั้นมีความเสียหายมากกว่าที่ภาครัฐประเมิน จะทำให้น้ำออกจากระบบอย่างรวดเร็วทำให้พื้นที่ด้านล่างแห้ง ในช่วงหน้าแล้งเมื่อน้ำบริเวณต้นน้ำเจอแรงดึงดูดลงด้านล่าง ป่าไม้ต้นน้ำที่หาหน้าที่เก็บน้ำไว้ในช่วงหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเขามีหน้าที่ปล่อยน้ำออกมาให้ไหลลงสู่ลำคลองเมื่อน้ำในคลองลดลง นี่คือการระบบนิเวศของป่า เมื่อป่าไม้ต้องปล่อยน้ำออกมาเรื่อยๆ เพราะน้ำในคลองแห้งหมดในช่วงหน้าแล้ง ป่าก็จะเสื่อมโทรมต้นไม้ก็จะตาย เพราะต้นไม้ที่ปล่อยน้ำลงสู่ลำคลอง ลำห้วย ไม่ได้มีเฉพาะไม้ป่าอย่างเดียว ไม้ผลอย่างมังคุด ทุเรียน และไม้อื่นๆ ก็จะปล่อยน้ำออกมาเช่นกัน แล้วก็จะทำให้ความชื้นหมดไป เมื่อเขาหมดน้ำในลำต้นเขาก็จะตายในที่สุด เกิดผลกระทบภาวะน้ำสะอาด คลองแห้ง ระดับน้ำในดินลด มีผลต่อพื้นที่สวนยาง ผลไม้ จะทำให้เดือดร้อนในอาชีพทำการเกษตร และช่วงหน้าน้ำ น้ำจะอื้อ จะทำให้ท่วมหนักส่งผลกระทบ ต่ออาชีพหลัก เรื่องผลผลิต รายได้ครัวเรือน เป็นการรวบน้ำเด็ดภาวะน้ำสะอาด ทำให้ผลกระทบ ต่อทุกอาชีพ ทั้งเรื่องเกษตร ท่องเที่ยว กล่าวคือ ด้านผลผลิตทางการเกษตร อาชีพหลักของคนพื้นที่ปลายน้ำคือ การเกษตร เช่น ทำนา สัมโถงบิณฑิมา ประมงพื้นบ้านในอ่าวปากพนัง ค้าขายและบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพนัง ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากน้ำที่ยกระดับสูงขึ้นเนื่องจากการเร่งระบายน้ำลงสู่อ่าวปากพนัง เช่น ด้านผลผลิตทางการเกษตร สัมโถงบิณฑิมา คิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่า 400 ล้านบาท/ปี ด้านอาชีพของคนในท้องถิ่น

(ประมง-นาุ้ง-เลี้ยงปลา) ไม่น้อยกว่า 300 ล้าน/ปี ด้านผลผลิตทางการเกษตร อื่นๆ และด้านบริการ ไม่น้อยกว่า 100 ล้านบาท/ปี สิ่งเหล่านี้ไม่ปรากฏในรายการศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชของกรมชลประทาน เมื่อปี 2559 แต่อย่างใด

3. ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่ปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง และเรียนรู้เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง เป็นเงื่อนไขและปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนนั้นๆ อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ควรมุ่งเน้นการสร้างศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อความต่อเนื่องและการพึ่งตนเองของชุมชนได้ในระยะยาว จากการที่ทีมผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและบริบทพื้นที่แล้วพบว่า ศักยภาพของชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำประกอบด้วย ชุมชนตำบลกำโลน ชุมชนตำบลท่าดี ชุมชนพื้นที่กลางน้ำ ประกอบด้วย ชุมชนตำบลกำแพงเซา ชุมชนตำบลไชยมนตรี ชุมชนตำบลช้างซ้าย ชุมชนตำบลนาสาร และชุมชนปลายน้ำ ประกอบด้วยชุมชนตำบลท่าเรือ ชุมชนตำบลบางจาก ชุมชนบ้านแสงวิมานตำบลคลองน้อย และพื้นที่เขตเทศบาลเมืองปากพนัง มีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชและเงื่อนไขที่ทำให้แต่ละพื้นที่มีศักยภาพที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหา และแนวทางในการจัดการปัญหาน้ำท่วมจนเกิดการสร้างรับรู้และจิตสำนึกในหมู่ประชาชนด้วยกัน มีการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นโดยภาคประชาชน เพื่อเสนอแนะทางออกในการแก้ปัญหาน้ำท่วม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชาวบ้านได้พยายามขับเคลื่อนโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งข้อมูลความเดือดร้อนและแนวทางการแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานรัฐและสาธารณะได้รับทราบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการประสานภาคีความร่วมมือกับกลุ่มภาคีต่าง ๆ การจัดอบรมนักสื่อสารชาวบ้าน การเข้าร่วมเวทีที่หน่วยงานราชการจัด การทำหนังสือยื่นต่อกรมการไฟฟ้าต่างๆของสภาผู้แทนราษฎร การเข้าร่วมเวทีสาธารณะที่องค์กรเอกชนจัด และมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรทำวิจัยเรื่องกระบวนการทำประชาคมของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นธรรมและโปร่งใส โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม 2) ควรทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ถูกเวนคืนที่ดินเพื่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2559). โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน การศึกษาวางโครงการ (Pre-feasibility Report). กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2557). การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประเทศไทย.
- ชาอีดา วิริยาทร และภัททา เกิดเรือง. (2560). ภัยธรรมชาติและความเปราะบางของครัวเรือนกรณีศึกษาจากเหตุการณ์น้ำท่วม ปี พ.ศ. 2554 ในประเทศไทย. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(18), 46-59.
- ธีรพันธ์ จันทร์ทอง และคณะ. (2564). พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมและมาตรการบรรเทาภัยในเขตเมืองนครศรีธรรมราช. สารศาสตร์, 1(2564), 250-262.
- สถานีวิจัยต้นน้ำ. (2557). การศึกษามวลชีวภาพของต้นไม้ในพื้นที่ได้ทำการศึกษามวลชีวภาพของไม้ป่า ทุเรียนพันธ์ มังคุด พร้อมการศึกษาสภาพดินในพื้นที่ต้นน้ำ. ใน รายงานการวิจัย. ร่มทรัพย์ากร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สุรีย์ เรืองมณี. (2559). การจัดการพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. eridian E-Journal, Silpakorn University (ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ), 9(2), 2317-2331.